

BÖLGESEL BAĞLANTISALLIĞIN GÜÇLENDİRİLMESİ BAĞLAMINDA ZENGEZUR KORİDORU

Bekir Caner ŞAFAK

Misafir Araştırmacı

Analiz No : 2025 / 37

18.09.2025

Zengezur Koridorunun güncel statüsünü ve buna dair gelişmeleri değerlendirmeden önce tarihsel arkaplanına kısaca değinmek gerekir. 1920 yılında Zengezur bölgesindeki nüfusun ekseriyeti Türk iken Rusyanın (RSFSC) nüfus mühendisliği ile bölgedeki Türk nüfus sürgün edilerek etnik temizliğe maruz kalmış ve akabinde Zengezurun batı bölümü Ermenistana dahil edilmiştir. Böylece Azerbaycanın Nahçıvan ve dolayısıyla da Türkiye ile bağlantısı koparılarak Türk dünyası ile arasına yapay bir set çekilmiştir.[1] Tam bir asır önce kesilen bu bağlantının yeniden kurulmasına dair önemli gelişme, Azerbaycanın İkinci Karabağ Savaşındaki zaferinin ardından 10 Kasım 2020 tarihinde Azerbaycan, Ermenistan ve Rusya arasında imzalanan ateşkes anlaşmasıdır. Sözkonusu anlaşmanın 9uncu maddesine göre Ermenistan, Azerbaycanın batı bölgeleri ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti arasında vatandaşların, araçların ve malların her iki yönde engelsiz hareketinin sağlanması amacıyla ulaşım hatlarının güvenliğini garanti edecek ve bu iki bölgeyi birbirine bağlayacak yeni ulaşım hatlarının inşası sağlanacaktır.[2] Zengezur Koridorundan bahseden ilk uluslararası belge, Türkiye ile Azerbaycan arasında imzalanan Şuşa Beyannamesi olmuştur. Beyannamede Koridorun açılmasının ve devamı niteliğindeki Nahçıvan-Kars demiryolunun inşa edilmesinin önemi kayda geçirilmiştir.[3] Zengezur Koridoruna dair en güncel ve somut gelişme ise 8 Ağustos 2025 tarihinde Vaşingtonda Azerbaycan ve Ermenistan arasında barış ve devletlerarası ilişkilerin tesisine dair ön anlaşma metninin[4] parafe edildiği üçlü zirve sonunda imzalanan ortak bildiridir. Bildirinin 3üncü maddesinde Azerbaycan ile Nahçıvan arasında Ermenistan toprakları üzerinden kesintisiz bağlantı sağlanmasının amaçlandığı belirtilirken 4üncü maddeden de Zengezur Koridorunun Uluslararası Barış ve Refah için Trump Rotası (*TRIPP*) ismiyle münhasıran ABD tarafından işletileceği anlaşılmaktadır.[5] Zengezur Koridorunun hayata geçirilmesi, Azerbaycan için savaşın kazanılmasından sonra en önemli meselelerden birini teşkil ederken bölgede izole durumda olan ve denize doğrudan erişimi olmayan Ermenistan açısından da ticaret ve ulaşım bağlantılarının etkinleştirilmesi yadsınamaz faydalar sağlayacaktır.[6]

Vaşington Zirvesi ve Bölgesel Çıktıları

8 Ağustos tarihindeki üçlü zirvede imzalanan Ortak Bildirinin en önemli hükmü, kuşkusuz Azerbaycan ile Nahçıvan ve Türkiye arasında ulaşımı sağlayacak Zengezur Koridorunun açılmasına dair varılan mutabakattır. Böylelikle hem ülke içi hem de uluslararası bağlantısallığın sağlanması öngörülmektedir. Bununla beraber güzergahın *TRIPP* projesi çerçevesinde ABDli şirketlerce işletilecek olmasının da jeopolotik ve jeostratejik çıktıları olacaktır.[7]

Azerbaycan açısından bakıldığında, Azerbaycanın barış anlaşması için temel taleplerinin tamamı (Zengezur Koridorunun açılması, Ermenistan anayasasında değişiklik yapılması ve AGİT Minsk Grubunun sona erdirilmesi) Vaşingtonda kabul görmüştür. Buna karşılık Azerbaycanın bu kazanımını Ermenistan için bir kayıp olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Bu gelişme Azerbaycan için olduğu kadar Ermenistan için de bir kazanımdır. Ermenistan, Azerbaycan ile barış anlaşmasını imzalayarak Türkiye ve Azerbaycan ile olan ilişkilerini normalleştirmesinin ardından Orta Koridorun bir bileşeni olabilecek ve İrana olan bağımlılığını azaltarak Batı ile olan siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirme fırsatı yakalayacaktır. Ayrıca Ermenistan, böylece Azerbaycan üzerinden başlıca ticaret ortağı olan Rusya ile bağlantı da sağlayabilecektir.

Mevcut gelişme, güç dengeleri açısından değerlendirildiğinde açık bir biçimde ABDnin bölgedeki etkisi artarken Rusyanın etkisinin zayıfladığını göstermektedir. Son dönemdeki Güney Kafkasyaya ve Orta Asyaya artan ilgisi göz önünde bulundurulduğunda, bunun ABD için bir kazanım olduğu söylenebilir. Rusya, oyunun dışında kalmasına rağmen açıkça olumsuz bir tavır sergilememiştir.

Rusya, Vaşingtondaki ön anlaşmayı olumlu karşılasa da, Rusyanın Azerbaycan ve Nahçıvan arasında bağlantıyı sağlayacak koridorun sorumluluğunu üstlendiği 9 Kasım 2020 tarihli üçlü açıklamanın halen geçerliliğini koruduğunu da vurgulamaktadır. Rusyaya göre bölge dışı bir aktörün buna dahil olması, jeopolitik dengeyi bozarak olumsuz sonuçlar doğuracaktır. İran da ön anlaşmayı Rusya ile benzer şekilde olumlu karşılamış fakat İran parlamentosu, yayınladığı açıklamayla Zengezur Koridorunun bölge ülkelerinin çıkarlarına aykırı olduğunu ve kolektif güvenliğe tehdit oluşturduğunu ifade ederken bölge dışı aktörlerin katılımı olmaksızın bölgesel işbirliği yapılması çağrısında bulunmuştur.[8] Güzergahın İran sınırının hemen kuzeyindeki Ermenistan topraklarından geçtiği düşünüldüğünde bölge devletleri arasında en olumsuz sonuç İran için olmuştur. Bölgeye ABDnin gelmesi, İranı kuzeyden çevrelenmiş olarak hissettirecektir. Türkiye-Azerbaycan-Ermenistan işbirliğinde hayata geçebilecek koridora dahi karşı çıkarken ABD denetimindeki bir koridor, İranı rahatsız etse de mevcut jeopolitik konjonktürde bunu engelleyebilecek bir konumda da değildir.

Gürcistana bakıldığında dış politikasını daha ziyade Rusya ve Çin ile yakın ilişkiler üzerinden şekillendiren Gürcü Rüyası iktidarı, anlaşma taraflarını tebrik ederken Gürcistandaki muhalefet bu gelişmeyi mevcut hükümetin dış politikasının çöküşü olarak yorumlamıştır. Eski Cumhurbaşkanı Saakaşvili, bunu Gürcistan için ağır bir jeopolitik

felaket olarak tanımlarken Koridorun Rusya ve İran ile birlikte Gürcistanı atlayarak izole hale getireceğini iddia etmiştir. Gürcistandaki genel izlenim, ABDnin Gürcistana yeterince ilgi göstermediği yönündedir. Zengezur Koridoru Doğu-Batı yönündeki ulaştırma güzergahına bir alternatif getirdiğinden Gürcistan artık tek ve en iyi seçenek olmaktan çıkmakta ve bu durum özellikle yönetim karşıtı muhalefet tarafından Gürcistanın jeopolitik öneminin azalacağı yönünde yorumlanmaktadır.[9] Bu yöndeki yorumlar olayı yalnızca bir yönüyle ele almaları dolayısıyla eksiktir. Doğu-Batı yönündeki ticaretin ana güzergahı olan Orta Koridor, çoklu ulaştırma ağlarından oluşmaktadır ve Zengezur Koridoru da bu çoklu yapıyı çeşitlendirmektedir. Zengezur Koridorunun faaliyete geçmesi, Doğu-Batı yönündeki diğer güzergahların atıl duruma geleceği anlamına gelmediği gibi artan bağlantısallık ile Gürcistan da dahil olmak üzere tüm bölge ülkelerinin ticaret kapasitelerini artıracaktır. Bu doğrultuda Bakü-Tiflis-Kars Demiryolunun potansiyel kapasitesinden daha fazla yararlanılması ve Gürcistanın karayolu bağlantılarını geliştirmeye hız vermesi büyük önem arz etmektedir.

Türkiye ve Orta Koridor

Rusya-Ukrayna Savaşının ardından Pekinden Londraya dek uzanan Doğu-Batı ticaretinin başlıca güzergahı haline gelen Orta Koridor üzerinde merkezi bir konuma sahip olan Türkiye açısından Zengezur Koridorunun faaliyete geçmesi, başta zaman ve maliyet olarak sağlayacağı avantajlar dolayısıyla önemli bir gelişmedir. Asya ile Avrupa arasındaki ticarette Kuzey Koridorunun önemini yitirmesiyle Orta Koridor öne çıkmıştır.

Dünya Bankasının Kasım 2023te yayınladığı Orta Koridora ilişkin çalışmasındaki modelde Orta Koridorun hacminin 2030 yılına kadar üç katına çıkması öngörülmektedir.[10] Zengezur Koridoru sayesinde Orta Koridor güzergahı daha da kısalacaktır. Ayrıca Koridor, Türkiyenin karayolu vasıtasıyla doğrudan Orta Asya Türk devletlerine ulaşımını da sağlamasıyla ticaretini çeşitlendirerek dış ticaretini geliştirmesine katkı sağlayacağı gibi ekonomik birliğini de artıracaktır. Türkiyenin önde gelen ticaret ortakları Avrupa Birliği ülkeleridir. Zengezur Koridoru, Türkiyenin Asya ülkeleri ile ticari ilişkilerinde yeni bir dönemi başlatarak bu ülkelerle olan ticari bağlarını güçlendirecektir.[11] Zengezur Koridoru ile Güney Kafkasyadaki önemi artacak olan Türkiyenin öne çıkan bölgesel güç olma vasfı da pekişecektir.[12]

Sonuç

Zengezur Koridoru, Azerbaycanın Nahçıvan ve Türkiye ile bağlantısını yeniden tesis ederek yalnızca ulaştırma altyapısını değil, Güney Kafkasyadaki jeopolitik dengeleri de dönüştürme potansiyeline sahiptir. Vaşington Zirvesinde parafe edilen ön anlaşmayla koridorun *TRIPP* projesi çerçevesinde ABD tarafından işletilecek olması, bölgedeki güç dağılımında ABDnin etkisini artırırken Rusyanın çekincelerini ve İranın güvenlik kaygılarını gündeme getirmiştir. Buna karşılık Türkiye için Orta Koridorun güçlenmesi, Azerbaycan için temel taleplerin kabulü ve Ermenistan için izolasyondan çıkış imkanı, projeyi tüm taraflar açısından stratejik bir fırsat haline getirmektedir. Buna karşılık İranın endişeleri,

Rusyanın temkinli yaklaşımı ve Gürcistanın jeopolitik konumuna ilişkin tartışmalar, koridorun geleceğini şekillendirecek başlıca sınamalar olacaktır. Bu çerçevede Zengezur Koridoru, sürdürülebilirliği bölge ülkelerinin ortak çıkarlarını dengeleyebilmesine bağlı olan, barış ve refah üretme kapasitesine sahip bir stratejik bağlantı projesi olarak öne çıkmaktadır. Zengezur Koridorunun hayata geçirilmesi, ticaret hacimlerini artırmasının ve bölgesel sürdürülebilir kalkınmayı desteklemesinin yanısıra bölgesel güvenlik ve barışa da katkı sunacaktır. Koridorun tam potansiyelinden faydalanılması, bölge ülkelerinin işbirliği yönünde gösterecekleri iyiniyet ve çabalar ile koşut olacaktır.

[1] Abdulvahap Akıncı ve Sayime Gül Kaba, Kafkasyanın Jeopolitik Önemi: Dağlık Karabağ ve Zengezur Koridoru Örneği. *Journal of Economics, Business, Politics, & International Relations (JEBPIR) / Ekonomi Işletme Siyaset ve Uluslararsi Ilişkiler Dergisi (JEBPIR)* 9, no. 1 (1 Ocak 2023): 88 □□□□https://research.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=b3bdea48-5ad1-343c-a377-9573b7cb79d1.

[2] Statement by the President of the Republic of Azerbaijan, Prime Minister of the Republic of Armenia and President of the Russian Federation, *President of the Republic of Azerbaijan*, 10 Kasım 2020, https://president.az/en/articles/view/45923.

[3] Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında ŞUŞA BEYANNAMESİ, *T.C. Cumhurbaşkanlığı*, 15 Haziran 2021, https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/2021-06-15-Azaebaycan-SusaBeyannamesi.pdf.

[4] No:337/25, Press release on initialed text of the Agreement on Establishment of Peace and Inter-State relations between the Republic of Azerbaijan and the Republic of Armenia and the Joint Appeal by Foreign Ministers to the OSCE Chairperson-in-Office on the closure of OSCEs Minsk Process and related structures, *Republic of Azerbaijan Ministry of Foreign Affairs*, 11 Ağustos 2025, https://www.mfa.gov.az/en/news/no33725.

[5] Joint Declaration signed on meeting between President of Azerbaijan and Prime Minister of Armenia held in Washington, *President of the Republic of Azerbaijan*, 9 Ağustos 2025, https://president.az/en/articles/view/69572.

[6] Bahar Özsoy, Azerbaycanın Ulaşım Hatları Politikası ve Zengezur Koridoru. *Asya Studies: Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar* 8, no. 29 (1 Eylül 2024): 143–56. doi:10.31455/asya.1524555.

[7] Fatih Ceylan ve Mithat Çelikpala, Bıktıran Ortadoğudan Güney Kafkasyada Yeniden Umuda Yolculuk, *Ankara Politikalar Merkezi*, 21 Ağustos 2025, https://apm.org.tr/2025/08/21/biktiran-ortadogudan-guney-kafkasyada-yeniden-umuda-yolculuk/

.

[8] Vasif Huseynov, Peace in South Caucasus Closer After the Washington Summit, but Uncertainties Loom, *Eurasia Daily Monitor*, 8 Eylül 2025, https://jamestown.org/program/peace-in-south-caucasus-closer-after-the-washington-summit-but-uncertainties-loom/.

[9] Beka Chedia, Consequences for Georgia After the Peace Declaration Between Azerbaijan and Armenia, *Eurasia Daily Monitor*, 3 Eylül 2025, https://jamestown.org/program/consequences-for-georgia-after-the-peace-declaration-between-azerbaijan-and-armenia/.

[10] Middle Trade and Transport Corridor, *The World Bank*, Kasım 2023, https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/7e6a216e-eb56-4783-ba1b-b7621abddcd9/content.

[11] Erdem Ateş, The Potential Effects of the Zangezur Corridor on Türkiyes Foreign Trade. *Gazi Journal of Economics & Business - Online* 11, no. 2 (1 Haziran 2025): 148 □□□□ doi:10.30855/gjeb.2025.11.2.004.

[12] Hakan Dumlu ve Güngör Şahin, Zengezur Koridoru ve Alternatif Çözümler: Türkiye İçin Riskler, Tehditler ve Fırsatlar. *Journal of Eurasian Inquiries / Avrasya Incelemeleri Dergisi* 13, no. 2 (1 Haziran 2024): 169–94. doi:10.26650/jes.2024.1488591.

Yazar Hakkında :

Bekir Caner ŞAFAK, 2022 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (Mülkiye) Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünden mezun olmuştur. Yüksek lisans derecesini 2025 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Bölümü'nden "Liberalizm - Demokrasi Gerilimi: Temsil Siyasetine Karşı Antagonistik ve Agonistik Siyaset" başlıklı tezi ile almıştır. Halihazırda Ankara Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi doktora adayıdır.

Lisans öğrenimi sırasında sırasıyla AVİM (2021), T.C. İçişleri Bakanlığı (2021) ve T.C. Ankara Valiliği'nde (2022); mezun olduktan sonra da Erasmus+ programı çerçevesinde Finlandiya'nın Helsinki şehrinde özel bir şirkette olmak üzere staj faaliyetlerinde bulunmuştur.

Şafak, Aralık 2024 tarihinden bu yana AVİM Misafir Araştırmacısıdır.

Atıfta bulunmak için: ŞAFAK, Bekir Caner. 2026. "BÖLGESEL BAĞLANTISALLIĞIN GÜÇLENDİRİLMESİ BAĞLAMINDA ZENGEZUR KORİDORU." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2025 / 37. Eylül 18. Erişim Ekim 31, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Analiz/BOLGESEL-BAGLANTISALLIGIN-GUCLENDIRILMESI-BAGLAMINDA-ZENGEZUR-KORIDORU

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır